

YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI

NEMATOVA SANOBAR SHERMAT QIZI

Zarmed universiteti Iqtisodiyot yo'nalishi 3-kurs talabasi
sanobarnematova82@gmail.com

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 27.09.2026

Revised: 28.09.2026

Accepted: 29.09.2026

KALIT SO'ZLAR:

yoshlar tadbirkorligi,
bandlik, daromad,
moliyalashtirish,
tadbirkorlik
ko'nikmalari, mahalliy
iqtisodiy faollik.

Ushbu maqolada yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishning iqtisodiy ahamiyati bandlik, daromad va mahalliy iqtisodiy faollik nuqtayi nazaridan ko'rib chiqiladi. Yoshlarning o'z biznesini boshlashi uchun moliyaviy resurslar, tadbirkorlik ko'nikmalari va bozorga chiqish imkoniyatlari muhim omillar sifatida ajratib ko'rsatiladi. Shuningdek, faoliyatning dastlabki bosqichida uchraydigan mablag' yetishmasligi va amaliy tajriba kamligi kabi to'siqlar tahlil qilinadi. Maqolada yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash choralarining iqtisodiy natijalarini bandlik va daromad ko'rsatkichlari asosida baholash zarurligi asoslanadi.

KIRISH

Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish mehnat bozoriga kirayotgan aholining iqtisodiy faolligini oshirish bilan bog'liq masalalardan biridir. Uning iqtisodiy ahamiyatini faqat yangi korxonalar soni orqali baholash yetarli emas: faoliyatning davomiyligi, tadbirkorning daromadi va yaratilgan ish o'rinlari ham hisobga olinishi lozim. Shu jihatdan yoshlarning biznes boshlash imkoniyatlari bilan ushbu biznesning iqtisodiy natijalari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish dolzarbdir.

Tadqiqotning maqsadi yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishning iqtisodiy ahamiyatini bandlik, daromad, biznes faoliyatining davomiyligi va mahalliy iqtisodiy faollik nuqtayi nazaridan baholash, ushbu natijalarga ta'sir qiluvchi omillarni aniqlashdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi **vazifalar** belgilanadi:

- ❖ yoshlar tadbirkorligining iqtisodiy natijalariga oid ilmiy yondashuvlarni tahlil qilish;

❖ moliyalashtirish, tadbirkorlik ko'nikmalari va bozorga chiqish imkoniyatlarini baholash;

❖ hududlar hamda yoshlar guruhlari o'rtasidagi farqlarni aniqlash;

❖ qo'llab-quvvatlash choralari baholash uchun o'lchanadigan ko'rsatkichlarni ishlab chiqish.

Tadqiqot gipotezasi shundan iboratki, moliyalashtirishga kirish, amaliy tadbirkorlik ko'nikmalari va bozorga chiqish imkoniyatlari birgalikda mavjud bo'lgan yoshlar biznesining davomiyligi, bandlik va daromad ko'rsatkichlari yuqoriroq bo'ladi. Bu gipoteza mazkur omillardan har birining alohida va birgalikdagi bog'liqligini ma'lumotlar asosida tekshirishni talab qiladi.

Kutilayotgan ilmiy yangilik yoshlar tadbirkorligining iqtisodiy ahamiyatini tadbirkorlikka moyillik yoki yangi bizneslar soni bilangina cheklamasdan, biznesning davomiyligi, bandlik va daromad ko'rsatkichlari asosida birgalikda baholash yondashuvini ishlab chiqishdan iborat. Bunda yoshlarning bandlik holati va hududiy sharoitlari bo'yicha farqlar ham hisobga olinadi. **Kutilayotgan tadqiqot natijalari** yosh tadbirkorlar faoliyati bilan bog'liq iqtisodiy ko'rsatkichlar tizimini shakllantirish, ushbu ko'rsatkichlar bilan moliyalashtirish, ko'nikma va bozorga kirish o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash hamda qo'llab-quvvatlash choralari takomillashtirish bo'yicha dalillarga asoslangan takliflar tayyorlashdan iborat.

ASOSIY QISM

Yoshlar tadbirkorligining iqtisodiy ahamiyatini baholashda ikkita savolni ajratish zarur: yoshlar **nima sababdan biznes boshlaydi** va boshlangan biznes **qanday iqtisodiy natija beradi**? Quyida tahlil qilingan tadqiqotlar ushbu savollarning turli tomonlarini yoritadi.

Isakjanova¹ (2026) yoshlar tadbirkorligini O'zbekistondagi bandlik va tarkibiy iqtisodiy o'zgarishlar bilan bog'laydi. Muallif rasmiy statistika, ikkilamchi ma'lumotlar va modellashirilgan baholashlardan foydalanadi. Bu yondashuv mamlakat miqyosidagi tendensiyaning ko'rsatadi, ammo tadbirkorlar soni o'sishi bilan ishsizlik kamayishining bir vaqtda kuzatilishi birinchisi ikkinchisiga sabab bo'lganini o'z-o'zidan isbotlamaydi. Rabtsevich² (2023) ham tadbirkorlikni iqtisodiy faoliyat sifatida o'lchashga urg'u beradi, biroq soliq statistikasi yordamida yosh yakka tartibdagi tadbirkorlar va o'zini o'zi band qilganlarning **hududiy ulushini** solishtiradi. Demak, birinchi ish vaqt bo'yicha umumiy o'zgarishni, ikkinchisi hududlar o'rtasidagi farqni aniqlashga xizmat qiladi. Mazkur maqolada ikkala yondashuv birlashtirilib, yoshlar tadbirkorligi qaysi hududda kengayayotgani bilan birga, u yerda qanday bandlik va daromad natijasi kuzatilayotgani

¹ Isakjanova S. M. Youth Entrepreneurship as a Factor of Structural Economic Transformation in Uzbekistan // *Muhandislik va iqtisodiyot*. - 2026. - № 3. - B. 290-297. - DOI: [10.5281/zenodo.18950378](https://doi.org/10.5281/zenodo.18950378).

² Рабцевич А. А. Методические подходы к оценке развития молодежного предпринимательства в регионе: применимость налоговой статистики // *Экономика. Информатика*. - 2023. - Т. 50, № 3. - С. 597-611. - DOI: [10.52575/2687-0932-2023-50-3-597-611](https://doi.org/10.52575/2687-0932-2023-50-3-597-611).

baholanadi. Tadbirkorlikka kirish shartlarini tushuntirishda Usmonkhujayeva³ (2026) va Raxmanov⁴ (2026) tadqiqotlari o'zaro yaqin, lekin ularning o'lchovlari farqlanadi. Usmonkhujayeva moliyalashtirish, bozorni o'rganish va shaxsiy tajribaga oid javoblarni 57 nafar respondent so'rovi asosida tahlil qiladi. Respondentlar orasida faol startapchilar bilan biznesga qiziquvchilar ham borligi sababli, bu ma'lumotlar amaldagi biznes natijasini baholash uchun alohida ajratilishi lozim. Raxmanov esa Orolbo'yi bo'yicha hududiy statistika, omillarni vaznlash va 433 nafar respondent ma'lumotlari asosidagi regressiyani qo'llaydi; uning markaziy natijalaridan biri ta'lim va moliyaviy ko'makning **tadbirkorlikka moyillik** bilan bog'liqligidir. Shpilyova⁵ (2024) ta'lim siyosati va tadbirkorlik muhiti sharoitlarini yig'ma indeks orqali baholashni taklif etadi. Grishin va Gazizova⁶ (2023) esa universitetlar, davlat va biznes tuzilmalari o'rtasidagi muvofiqlashuvni hududiy ekotizimning muhim qismi deb hisoblaydi. Birinchi yondashuv **sharoitlarni o'lchashga**, ikkinchisi ularni **tashkil etishga** yo'naltirilgan. Vasilescu, Crivoi va Munteanu⁷ (2025) yoshlarni o'qish va bandlik holatiga ko'ra guruhlarga ajratib, tadbirkorlik niyatidagi farqlarni aniqlaydi. Bu natija barcha yoshlarga bitta qo'llab-quvvatlash chorasini bir xil qo'llash samaradorligini tekshirish zarurligini ko'rsatadi. de Klerk, Buick va Ranasinghne⁸ (2025) esa Shri-Lankadagi yosh tadbirkorlar misolida raqamli vositalar bozorga chiqishda qanday ishlatilishini yoritadi. Birinchi tadqiqot **kimning ehtiyoji farq qilishini**, ikkinchisi **mijozga yetib borish yo'li qanday o'zgarishini** tushuntiradi.

Tadqiqot uchun **ikki darajali kuzatuv** taklif etiladi. Hudud darajasida yoshlar boshqarayotgan faol tadbirkorlik subyektlari soni va ularning shu yoshdagi aholi soniga nisbati hisoblanadi. Bu Rabtsevichning hududiy taqqoslash yondashuviga mos keladi.

Tadqiqot uchun «**sharoit - faoliyat davomiyligi - iqtisodiy natija**» modeli taklif qilinadi. Unda uchta asosiy omil - moliyalashtirishga kirish F , amaliy ko'nikma K va bozorga chiqish M - bir-biridan ajratib o'lchanadi. Natijalar sifatida biznesning 12 oydan keyin faol qolishi A , haq to'lanadigan xodimlar sonidagi o'zgarish ΔB va oylik sof daromadagi o'zgarish ΔD olinadi.

Modelning umumiy ifodasi quyidagicha:

³ Usmonkhujayeva N. G'. Analysis of Factors Affecting Startup Development in Uzbekistan Among the Young Generation // *Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot*. - 2026. - № 4. - B. 1169-1173. -DOI: [10.5281/zenodo.19662659](https://doi.org/10.5281/zenodo.19662659).

⁴ Raxmanov R. A. Orolbo'yi mintaqasida yoshlar tadbirkorligi va ta'lim xizmatlari sifatining tahlili // *Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot*. - 2026. - № 7, I qism. - B. 400-403. - DOI: [10.5281/zenodo.21337253](https://doi.org/10.5281/zenodo.21337253).

⁵ Шпилёва А. А. Типология условий предпринимательской среды для развития молодежного предпринимательства через государственную образовательную политику // *Лидерство и менеджмент*. 2024. Т. 11, № 2. - С. 563-574. - DOI: [10.18334/lim.11.2.120786](https://doi.org/10.18334/lim.11.2.120786).

⁶ Гришин К. Е., Газизова А. Р. О некоторых подходах к проектированию региональной экосистемы молодежного предпринимательства // *Экономика и управление*. - 2023. - № 5 (173). - С. 59-64. - DOI: [10.34773/EU.2023.5.11](https://doi.org/10.34773/EU.2023.5.11).

⁷ Vasilescu M. D., Crivoi E.-S., Munteanu A.-M. Exploring Entrepreneurial Intention Among European Union Youth by Education and Employment Status // *PLOS ONE*. - 2025. - Vol. 20, No. 1. - Article e0318001. DOI: [10.1371/journal.pone.0318001](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0318001).

⁸ de Klerk S., Buick F., Ranasinghne G. Unlocking the Power of Youth: Harnessing Technology to Break Through Market Barriers // *Journal of Innovation and Entrepreneurship*. - 2025. - Vol. 14. - Article 79. - DOI: [10.1186/s13731-025-00531-7](https://doi.org/10.1186/s13731-025-00531-7).

$$Y_i = \alpha + \beta_1 F_i + \beta_2 K_i + \beta_3 M_i + \beta_4 (F_i K_i) + \beta_5 (F_i M_i) + \beta_6 (K_i M_i) + \beta_7 (F_i K_i M_i) + \gamma X_i + \varepsilon_i$$

Bu yerda Y_i alohida modellarda A , ΔB yoki ΔD ni bildiradi; X_i esa hudud, faoliyat sohasi, biznes yoshi, tadbirkorning ma'lumoti va avvalgi bandlik holati kabi nazorat ko'rsatkichlaridir. Faol qolish ehtimoli ikkilik natija bo'lgani uchun logistik regressiya, xodimlar va daromad o'zgarishi uchun esa ma'lumotlarning taqsimotiga mos regressiya usuli tanlanadi. Uch omilning o'zaro ko'paytmasi ularning **birgalikda mavjudligi** alohida omillar yig'indisidan tashqari qo'shimcha bog'liqlikka egami, degan gipotezani tekshiradi. **Modelning asosiy farqi va taklif etilayotgan yangiligi** tadbirkorlik niyati yoki bizneslar sonini yakuniy iqtisodiy samara deb qabul qilmasligidadir. U bir xil biznesni vaqt davomida kuzatib, uch omilning alohida va birgalikdagi bog'liqligini **uchta turli natija** - faol qolish, ish o'rni va sof daromad - bo'yicha tekshiradi. Shu tariqa moliyaviy, ta'limiy va bozor ko'magining qaysi birikmasi qaysi natija bilan bog'liqligi baholanishi mumkin. Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishning iqtisodiy ahamiyatini baholash uchun Raxmanovning Orolbo'yi mintaqasi bo'yicha keltirgan 2020 va 2025-yil ko'rsatkichlari qayta hisoblandi. Tahlilda bazis indeksi (2020-yil = 100), mutlaq o'zgarish va foizdagi o'zgarish usullaridan foydalanildi. Hisoblash maqsadi ta'lim, yangi tadbirkorlik subyektlari va yoshlar mehnat bozori ko'rsatkichlari bir xil yo'nalishda o'zgargan-o'zgarmaganini aniqlashdir⁹.

1-jadval.

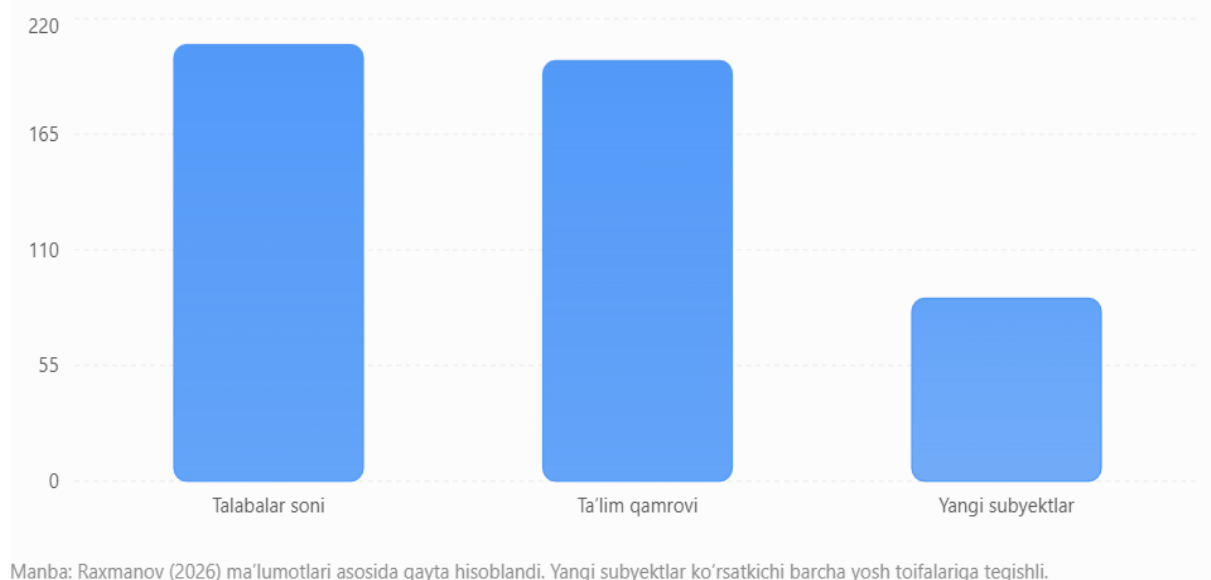
Qoraqalpog'iston Respublikasi ko'rsatkichlarining qiyosiy tahlili

Ko'rsatkich	2020	2025	Mutlaq o'zgarish	2020-yilga nisbatan o'zgarish	2025-yil indeksi
Oliy ta'lim talabalari, ming nafar	35,5	73,7	+38,2	+107,6%	207,6
Oliy ta'lim qamrovi, %	6,7	13,4	+6,7 foiz band	+100,0%	200,0
Yangi tashkil etilgan tadbirkorlik subyektlari, ta	4 568	3 969	-599	-13,1%	86,9
Yoshlar ishsizligi, %	16,1	10,5	-5,6 foiz band	-34,8%	65,2
NEET ulushi, %	23,4	14,8	-8,6 foiz band	-36,8%	

⁹ Manba: Raxmanov maqolasidagi 2020 va 2025-yil ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi. Indeks = 2025-yil qiymati / 2020-yil qiymati × 100.

Ta'lim kengaydi, yangi subyektlar soni kamaydi

Qoraqalpog'iston Respublikasi, 2025-yil ko'rsatkichlari; 2020-yil = 100.

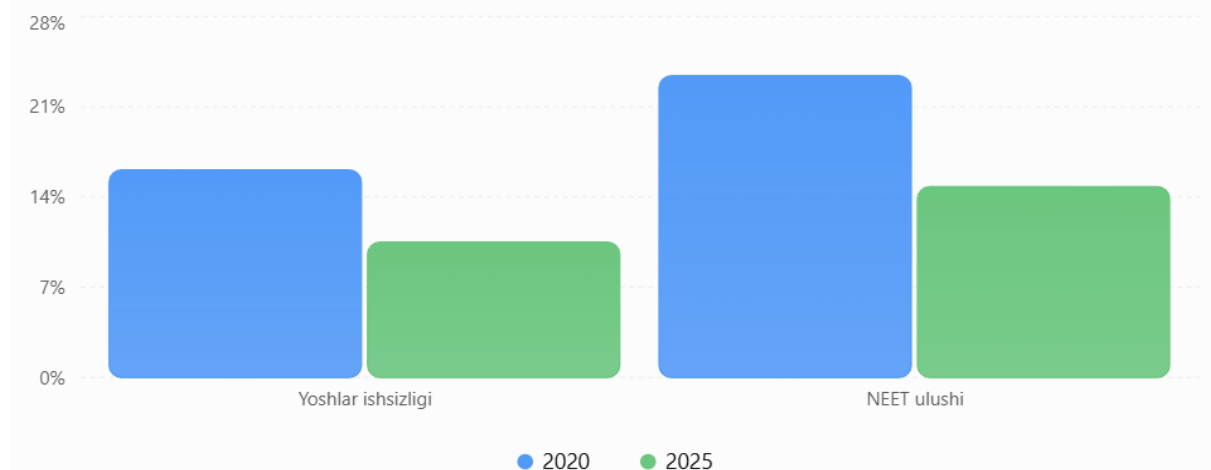

Manba: Raxmanov (2026) ma'lumotlari asosida qayta hisoblandi. Yangi subyektlar ko'rsatkichi barcha yosh toifalariga tegishli.

Jadvalga ko'ra, oliy ta'limdagi talabalar soni 2,08 baravarga ko'paygan, yangi tashkil etilgan tadbirkorlik subyektlari soni esa 599 taga kamaygan. Ushbu **qarama-qarshi dinamika** ta'lim qamrovining o'sishi ayni davrda yangi bizneslar sonining o'sishi bilan birga kechmaganini ko'rsatadi. Biroq yangi subyektlar ko'rsatkichi barcha yosh toifalarini qamrab oladi. Shu bois uning kamayishini aynan **yoshlar tashkil etadi**.

Yoshlar mehnat bozori ko'rsatkichlari

Qoraqalpog'iston Respublikasi; ko'rsatkich darajasi, foiz.

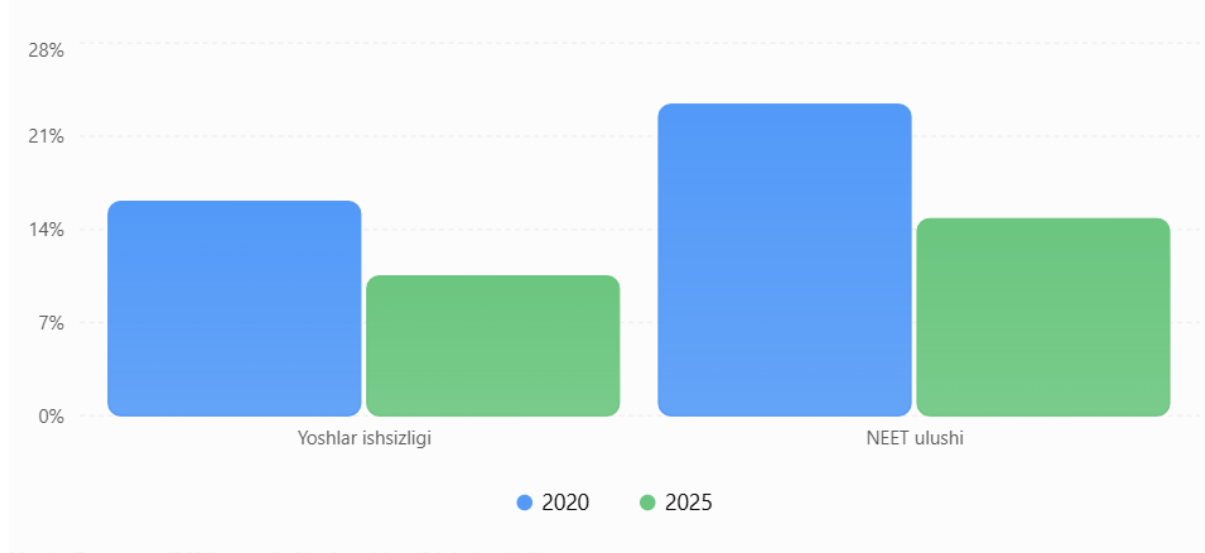
Manba: Raxmanov (2026) maqolasidagi boshlang'ich ko'rsatkichlar.

Shu davrda yoshlar ishsizligi 5,6 foiz bandga, NEET ulushi 8,6 foiz bandga pasaygan. Demak, mehnat bozorida ikki ko'rsatkich yaxshilangan bir paytda yangi tadbirkorlik

subyektlari umumiy soni qisqargan. Bu kuzatuv yoshlar bandligidagi ijobiy o'zgarishni **faqat** yangi bizneslar tashkil etilishi bilan izohlab bo'lmashligini ko'rsatadi.

Yoshlar mehnat bozori ko'rsatkichlari

Qoraqalpog'iston Respublikasi; ko'rsatkich darajasi, foiz.

Manba: Raxmanov (2026) maqolasidagi boshlang'ich ko'rsatkichlar.

Empirik tahlil natijasi shundan iboratki, 2020-2025-yillarda Qoraqalpog'istonda oliy ta'lim qamrovi va talabalar soni oshgan, yoshlar ishsizligi hamda NEET ulushi kamaygan, yangi tadbirkorlik subyektlari umumiy soni esa pasaygan. Bu natija maqoladagi asosiy metodologik fikrni mustahkamlaydi: yoshlar tadbirkorligining iqtisodiy ahamiyatini ta'lim qamrovi yoki yangi ro'yxatdan o'tgan subyektlar soni orqali yakka holda baholash yetarli emas.

XULOSA

Tadqiqot yoshlar tadbirkorligining iqtisodiy ahamiyatini yangi tashkil etilgan bizneslar soni bilan cheklab baholash yetarli emasligini ko'rsatdi. Ko'rib chiqilgan adabiyotlarda moliyalashtirish, amaliy ko'nikmalar, ta'lim va bozorga chiqish imkoniyatlari tadbirkorlik faoliyatining muhim shartlari sifatida yoritilgan. Ularning iqtisodiy samarasi esa biznesning faoliyatini davom ettirishi, haq to'lanadigan ish o'rinlari yaratishi va sof daromad keltirishi orqali baholanishi lozim.

Qoraqalpog'iston Respublikasi bo'yicha e'lon qilingan ma'lumotlarning qayta hisob-kitobiga ko'ra, 2020-2025-yillarda oliy ta'lim talabalari soni 107,6 foizga oshgan, yangi tashkil etilgan tadbirkorlik subyektlari soni esa 13,1 foizga kamaygan. Ayni davrda yoshlar ishsizligi 5,6 foiz bandga, NEET ulushi 8,6 foiz bandga pasaygan. Bu turli ko'rsatkichlar bir xil yo'nalishda o'zgarmaganini ko'rsatadi. Biroq yangi subyektlar soni barcha yosh toifalarini qamrab olgani va ma'lumotlar ikki davr bilan cheklangani sababli, kuzatilgan o'zgarishlardan yoshlar tadbirkorligining bandlikka sababiy ta'siri haqida xulosa chiqarib bo'lmaydi.

Maqolada taklif etilgan model moliyalashtirish, amaliy ko'nikmalar va bozorga chiqish imkoniyatlarining alohida hamda birgalikdagi bog'liqligini biznes davomiyligi, xodimlar soni

va sof daromad o'zgarishi bo'yicha tekshirishga qaratilgan. Modelning asosiy farqi tadbirkorlikka moyillik, biznesni boshlash va uning iqtisodiy natijalarini alohida bosqichlar sifatida baholashidir.

Taklif etilgan yondashuv qo'llab-quvvatlash dasturlarini ajratilgan mablag' yoki qamrab olingan yoshlar soni bilangina emas, kuzatilgan bandlik, daromad va biznes davomiyligi natijalari asosida takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Isakjanova S. M. Youth Entrepreneurship as a Factor of Structural Economic Transformation in Uzbekistan // *Muhandislik va iqtisodiyot*. - 2026. — № 3. -B. 290-297. - DOI: [10.5281/zenodo.18950378](https://doi.org/10.5281/zenodo.18950378).
2. Рабцевич А. А. Методические подходы к оценке развития молодежного предпринимательства в регионе: применимость налоговой статистики // *Экономика. Информатика*. - 2023. Т. -, № 3.- С. 597-611. -DOI: [10.52575/2687-0932-2023-50-3-597-611](https://doi.org/10.52575/2687-0932-2023-50-3-597-611).
3. Usmonkhujueva N. G'. Analysis of Factors Affecting Startup Development in Uzbekistan Among the Young Generation // *Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot*. - 2026. - № 4. - B. 1169-1173. - DOI: [10.5281/zenodo.19662659](https://doi.org/10.5281/zenodo.19662659).
4. Raxmanov R. A. Orolbo'yi mintaqasida yoshlar tadbirkorligi va ta'lim xizmatlari sifatining tahlili // *Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot*. - 2026. - № 7, I qism. - B. 400-403. - DOI: [10.5281/zenodo.21337253](https://doi.org/10.5281/zenodo.21337253).
5. Шпилёва А. А. Типология условий предпринимательской среды для развития молодежного предпринимательства через государственную образовательную политику // *Лидерство и менеджмент*. - 2024. - Т. 11, №2.С. 563-574. - DOI: [10.18334/lm.11.2.120786](https://doi.org/10.18334/lm.11.2.120786).
6. Гришин К. Е., Газизова А. Р. О некоторых подходах к проектированию региональной экосистемы молодежного предпринимательства // *Экономика и управление*.-2023. - № 5 (173). -С. 59-64. - DOI: [10.34773/EU.2023.5.11](https://doi.org/10.34773/EU.2023.5.11).
7. Vasilescu M. D., Crivoi E.-S., Munteanu A.-M. Exploring Entrepreneurial Intention Among European Union Youth by Education and Employment Status // *PLOS ONE*-2025.- Vol. 20, No. 1.-Article e0318001.-DOI: [10.1371/journal.pone.0318001](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0318001).
8. de Klerk S., Buick F., Ranasinghne G. Unlocking the Power of Youth: Harnessing Technology to Break Through Market Barriers // *Journal of Innovation and Entrepreneurship*. -2025. -Vol. 14.-Article 79.-DOI: [10.1186/s13731-025-00531-7](https://doi.org/10.1186/s13731-025-00531-7).